

Gruusia teelahkmel: valik poliitikasoovitusi

Indrek Elling

Kaarel Kaas

Kadri Liik

2007. aasta sügisel lahvatas Gruusias kriis, mida oma mõjul ja ulatuselt võib pidada kõige tõsisemaks selle siirderiigi ees seisnud katsumuseks alates 2003. aastal toimunud rooside revolutsioonist.

Tbilisi kesklinnas 7. novembril toimunud kokkupõrked politsei ja meeleavaldajate vahel, eraõiguslike telejaamade Imedi ja Kavkaz ajutine sulgemine ning erakorralise seisukorra kehtestamine kahjustasid rängalt Gruusia kui eduka reformiriigi mainet välismaailma silmis, seades kahtluse alla riigi senise juhtkonna siiruse ja pühendumise demokraatlike muudatuste juurutamisel. Samal ajal sai Gruusia senise tippjuhtkonna maine löögi ka riigi enese kodanike silmis, mis omakorda koos poliitilise ebastabiilsuse jätkumisega võib lõppkokkuvõttes grusiinide eneste silmis õõnestada Lääne-suunalise reformikursi legitiimsust. Viimane koos Lääne toetuse erodeerumisega võib kõige mustemate stsenaariumide realiseerumise korral aga tähendada nii majandusliku kui poliitilise stagnatsiooni naasmist, riigi irdumist Läänega integreerumisele suunatud poliitiliselt kursilt ja langemist tagasi „post-sotsialistlikku“ ruumi.

Selliste arengute tagajärgi tunnetaksid kõige vahetumalt ja rängemalt kaheldamatult Gruusia kodanikud. Kuid on ilmselge, et see mõju ulatuks poliitilises sfääris sootuks kaugemale Gruusiast enesest.

Esmaoleks tegemist heidutava ja demoraliseeriva signaaliga kõigile praegustele või potentsiaalsetele reformiriikidele (eelkõige väärib siinkohal mainimist Ukraina, aga ka Moldova ning miks mitte ka Valgevene või Aserbaidžaan).

Teiseks mõjuks see negatiivselt nii Euroopa Liidu kui NATO valmisolekule hõlmata positiivselt oma vahetusse naabruskonda jäävaid riike – olgu siis postsotsialistlikke või muid.

Kolmandaks oleks sellel negatiivne mõju nii Euroopa Liidu ühise Vene-poliitika tekkele kui ka Venemaa-EL-i suhete dünaamikale üldiselt.

Neljandaks oleks tegemist mõjuriga, mis legitimeeriks ja kinnistaks mõjusfääri-mängudel põhineva välispoliitilise mudeli Vene poliitilise eliidi hulgas ning komplitseeriks seeläbi Venemaa piiriiriikide suhteid Moskvaga.

Arvestades seda, kui suurel määral lõppenud kriis on kahjustanud Gruusia rahvusvahelist mainet, peab Gruusia valitsus olema valmis tõsiseks ja pikaajaliseks pingutuseks, taastamaks oma reputatsiooni ja väljavaateid liitumiseks Lääne institutsioonidega.

Esimeseks ja olulisimaks sammuks sellel teel on kaheldamatult 5. jaanuaril toimuvate erakorraliste presidendivalimiste toimumine viisil, mis lubaks neid rahvusvahelisel kogukonnal tunnustada vabade ja õiglastena.

Kuid silmas pidades võimalust peatselt järgnevatiks parlamendivalimisteks, Gruusia sisemisi majanduslikke, poliitilisi ja sotsiaalseid pingeid, Abhaasia ja Lõuna-Osseetia konfliktitsoonidest ja välisurvest lähtuvat destabiliseerivat mõju, peab nii Gruusia enese kui Lääne ja rahvusvaheliste organisatsioonide edasine tegevus olema vabade ja õiglaste valimiste läbiviimisest kaugelt laiema diapasoniga.

Alljärgnevad RKK poliitikasoovitused nii Gruusia valitsusele kui Lääne poliitilistele otsustajatele ning rahvusvahelistele organisatsioonidele tuginevad ühelt poolt 2007. aasta novembril Gruusias tehtud intervjuudele Gruusia mittetulundussektori esindajate, Gruusia valitsusametnike ja poliitikute ning Euroopa Liidu diplomaatidega ning teisalt RKK autonoomsele analüüsile.

GRUUSIA

- **Poliitiliste ja majandusreformide edu tuleb muuta tunnetatavaks ka vaesemate rahvakihtide hulgas**

Rooside revolutsioonile järgnenud aastatel on Gruusia valitsuse edusammud liberaalse turumajanduse juurutamisel olnud rahvusvaheliselt üldtunnustatud.

2006. aastal nimetas Maailmapank Gruusia maailma kõige edukamaks reformiriigiks, 2007. aastal paiknes Gruusia majandusreformide teostamise pingereas viiendal kohal; üleilmses ärikeskkonna atraktiivsust iseloomustavas pingereas tõusis Gruusia aga kahe aastaga 112. kohalt 18. kohale, jäädes sellega koha võrra tahapoole Eestist ning edestades näiteks Belgiat, Saksamaad, Hollandit ja Lätit.¹

Nominaalne sisemajanduse kogutoodang ühe elaniku kohta tõusis ajavahemikus 2003–2006 919 USA dollarilt (2003) 1762,9 USA dollarini (2006), allpool ametlikku toimetulekupiiri ehk vaesuses elavate inimeste osakaal rahvastikust vähenes aga samas ajavahemikus 54,5 protsendilt (2003) 23,3 protsendile (2006).²

Suur osa Gruusia elanikkonnast ei näi aga riigi majandusedu reaalselt tunnetavat. 2007. aasta septembris teostatud esindusliku avaliku arvamuse uuringu kohaselt nentis ühtekokku 46 protsenti vastanutest, et nende leibkonna majanduslik olukord on viimase kolme kuu jooksul kas halvenenud või oluliselt halvenenud, 2007. aasta veebruaris oli sellisel seisukohal näitajaks 33 protsenti küsitlenuist.³ Töötust pidasid uuringus osalenud kõige olulisemaks probleemiks nii Gruusia puhul üldiselt kui ka rääkides oma külast/linnast ning leibkonnast; valitsuse peamiseks ülesandeks peeti uute töökohtade loomist, samas kui valitsuse kolme suurima läbikukkumise puhul mainiti esimese ja teise valikuna enim tööpuudust. Kui tekib olukord, kus inimesed piltlikult väljendudes loevad majandusedust vaid ajalehtedest, paljude sissetulekud püsivad aga muutumatutena ning elukalliduse tõustes elustandard langeb, siis on reformiprotsessist võõrandumine vältimatu.

Samas – loomulikult ei tohiks valitsus kriisist ehmununa laskuda ka teise äärmusse, fiskaalsesse ja sotsiaalpoliitilisse populismi. Ülepaisutatud lubaduste jagamine toob lõppkokkuvõttes kaasa nii siseriikliku pettumuse kui välispartnerite usalduse hajumise.

- **Tbilisil tuleb mõista, et Lääne toetust ei saa võtta garanteerituna – toetuse tagab vaid tõeline areng demokraatia suunas. See toetus ise kuulub aga eelkõige protsessidele ja institutsioonidele, mitte mõnele konkreetsele üksikisikule või meeskonnale**

Gruusial oleks taktikaliselt tark vähemalt mõneks ajaks loobuda liikmelisust puudutavate häälekate nõudmistest Euroopa Liidule ja NATOle, selle asemel tuleks „kõnelda tegudega” – eesmärk peaks olema muutuda sedavõrd edukaks demokraatiaks, et Euroopa Liidul ja NATOl oleks võimatu Gruusia taotlusi tagasi lükata. Teatavaks eeskujuks võivad siinkohal olla Eesti, Läti ja Leedu, kes 1990. aastate vältel suutsid teostada tõsiseid ümberkorraldusi, omamata mingeid Lääne-poolseid garantiisid, et reformiedu tõepoolest viib liikmelisusele ihaldatud organisatsioonides.

Selles valguses tuleks Gruusia valitsusel murettekitava ohusignaalina käsitleda näiteks langust rahvusvahelise organisatsiooni Freedom House koostatavas ülemaailmses vabadusteindeksis.

¹ Doing Business 2007 – World Bank, september 2006; Doing Business 2008 – World Bank, september 2007.

² Georgian Economic Trends. Quarterly Review. October 2007 – Georgian-European Policy and Legal Advice Centre (GEPLAC), oktoober 2007.

³ Georgian National Voters Study, September 2007 - International Republican Institute, Baltic Surveys/The Gallup Organization, The Institute of Polling and Marketing, september 2007. Uuringu valim koosnes 1500 hääleõiguslikust Gruusia alalisest elanikust vanuses 18 eluaastat ja enam.

Kui 2005. ja 2006. aastal pälvis Gruusia Freedom House`It nii poliitiliste õiguste kui kodanikevabaduste kategoorias 7-pallisel skaalal 3 palli („1“ esindab suurimat vabaduste astet, „7“ seevastu suurimat vabaduste puudumist), siis 2007. aasta osas oli organisatsioon mõlemas alajaotuses oma hinnangut langetanud 4-le pallile.⁴

Raporti kohaselt põhjustasid Gruusia regressi põhiliselt "killustatud poliitiline keskkond" ning Mihhail Saakašvili "domineerimine“.

Viimatimainitud fenomenil on objektiivsed lähiajaloolised juured. 2004. aasta jaanuaris toimunud presidendivalimistel – vabadel ja õiglastel – tuli Saakašvili võitjaks 96-protsendilise toetusega, sama aasta märtsis toimunud parlamendivalimised võitis teda toetav valimisblokk Rahvuslik Liikumine/Demokraadid ligi kahe kolmandikuni küündinud toetusega. Järgmise tulemuse pälvinud opositsiooniline Industrialistide ja Uute Parempoolsete valimisliit pälvis 10-protsendilise toetuse ning ülejäänud kohad jagasid omavahel seitse väiksemat parlamenti pääsenud parteid. Ühe domineeriva poliitilise jõu tekkimine sellisel mänguväljal näib pea paratamatuna.

Poliitilise maastiku mitmekesistamise huvides tuleb positiivsena ära märkida valitsuse ja opositsiooniparteide koostöös välja töötatud seadusemuudatusi, millega alandatakse parlamenti pääsemiseks vajalikku lävendit seniselt 7-protsendilisel toetusel 5-le protsendile, vähendatakse parlamendivalimistel kandideerimiseks nõutavate toetusallkirjade arvu ning muudetakse valimissüsteem majoritaarsest proportsionaalseks.

Paralleelselt tuleks presidendivalimiste võitjal loobuda mudelist, kus olulise osa kõige kaalukamate poliitilistest otsustest langetab väikesearvuline ja suhteliselt suletud „sisering“. Selline mudel võib tagada küll edu esimestel, kiiret ja otsustavat tegutsemist nõudvatel reformiaastatel, kuid pole pikas plaanis ei jätkusuutlik ega efektiivne, viies paratamatult varem või hiljem oluliste strateegiliste vigadeni.

- **Tagada vaba ja stabiilne meediakeskkond**

Gruusia on viimastel aastatel rahvusvahelise organisatsiooni Reporters sans frontières/Reporters Without Borders koostatavas ülemaailmses ajakirjandusvabaduse indeksis pidevalt tõusnud – 94. kohalt 166 riigi hulgas aastal 2003 66. kohale kokku 169 riigi hulgas aastal 2007.⁵

2004. aasta juunis vastuvõetud kõne- ja väljendusvabaduse seadust on hinnatud üheks kõige liberaalsemaks Euroopas. Seadus dekriminaliseeris laimu esitamise ajakirjanduses; tagas ajakirjanikele õiguse mitte avalikustada oma allikaid isegi kohtuprotsessi käigus; muutis õiguslikus mõttes vastutavaks väljaanded, mitte ajakirjanikud; vabastas vastutusest ajakirjandusele konfidentsiaalset ja/või salajast informatsiooni andnud isikud juhul, kui nad tegutsesid silmas pidades olulisi avalikke huve jne.

Kuid nagu on näidanud Boris Berezovski ja Badri Patarkatsišvili meediamanipulatsioonid 1990. aastate Venemaal, on madala reklaamituru ja väljakujunemata turumajandusliku meediamastikuta riikides ühel või teisel kellegi poolt hästi finantseeritud kanalil oma jõudu väga kerge kuritarvitada ning seda teinekord väga tõsiste tagajärgedega.

Niisugustes oludes omandab erilise tähtsuse meediakanalite omanikeringi läbipaistvus. Nagu selgus 2007. aasta detsembris, omab Gruusia ühe populaarseima telekanali Imedi aktsiaid siiski 100-protsendilisel oligarh Patarkatsišvili hoolimata sellest, et varemalt on ta esinenud vastupidiste avaldustega. Riigi kaks ülejäänud mõjukat telekanalit – Rustavi 2 ning Mze – kuuluvad aga 45 protsendi ulatuses Georgian Industrial Group`ile.⁶ Viimase omanikuks on välisminister Gela Bežuašvili parlamendisadikust vend David Bežuašvili. Rustavi 2 ja Mze ülejäänud aktsiad kuuluvad Marshalli saartel registreeritud ettevõttele GeoMedia Group, mille omanike kohta informatsioon puudub.

Tagamaks meediamastiku läbipaistvust ja selgeid mänguregleid, oleks Tbilisil otstarbekas kaaluda seadusandlike meetmete rakendamist, mis esiteks tõkestaksid meediettevõtete varisosaluste omamise; teiseks välistaksid erinevate meediakanalite koondumise ühe ja sama

⁴ Freedom in the World 2008. Georgia. – Freedom House, 02.01.2008. Kättesaadav internetis aadressil <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=70&release=607>, vaadatud 04.01.2008.

⁵ Worldwide Press Freedom Index, 2003-2007 - Reporters sans frontières/Reporters Without Borders. Kättesaadav internetis aadressil http://www.rsf.org/article.php3?id_article=24025, vaadatud 04.01.2008.

⁶ TVs Submit Ownership Papers – Civil Georgia, 17.12.2007. Kättesaadav internetis aadressil <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16597>, vaadatud 04.01.2008.

omanikeringi kätte juhul, kui need meediakanalid omavad oma segmendis (televisioon, raadio, trükiajakirjandus) olulist turujõudu ning kolmandaks välistaksid meediakanalite omanikeringist seadusandlikku või täitevvõimu teostavad isikud ja/või nende lähisugulased.

Kaalumist vääriski ka praegu Poola prominentse ajakirjaniku Adam Michniku juhitava, seitsmest Gruusia mõjukast ajakirjanikust, kodanikuühiskonna aktivistist ning akadeemikust koosneva sõltumatu meedianõukogu⁷ muutmine püsivaks institutsiooniks. Ühiskonnas tuntud ja autoriteetsetest isikutest koosnev meediavaatlusorganisatsioon, mis suudaks reageerida operatiivselt ja millel oleks avalikkuse silmis tugev autoriteet, võiks pakkuda teatavat lahendust meediamaastiku ohtlikule polariseerumisele ning stimuleerida diskussiooni, mitte konfrontatsiooni. Võimaluse korral võiks kaaluda Euroopa Liidu ja/või rahvusvaheliste organisatsioonide kaasamist sellesse tööformaati.

Nii valitsus kui opositsiooniparteid peaksid edaspidi vältima ühtede või teiste meediakanalite boikoteerimist ning valikulist kohtlemist informatsiooni väljastamisel ja/või seisukohtade esitamisel.

- **Justiitsüsteemi reformide jätkamine**

Prokuratuur ja kohtud on Gruusia institutsioonidest ühed kõige negatiivsema mainega. Prokuratuuri tegevusse suhtus septembris 2007 positiivselt 29 protsenti avaliku arvamuse uuringus osalenuist, negatiivselt aga 60 protsenti; kohtute tegevust hindas positiivselt 22 protsenti ning negatiivselt 67 protsenti – 16 vaatluse alla võetud institutsiooni hulgas paigutus prokuratuur nende näitajatega 12. kohale ning kohtud asetusi 14. kohale.⁸

Kuigi Gruusia valitsus on võitluses korruptsiooni vastu saavutanud tähelepanuväärseid tulemusi, on altkäemaksude andmine kohtusüsteemis väidetavalt endiselt levinud, nagu ka täitevvõimu surve kohtutele.⁹

Justiitsüsteemi reformimise jätkamine, selle puhastamine korruptsioonist ning täitevvõimu mõju kärpimine on sestap üks olulisematest Gruusia ees seisvatest ülesannetest. Rahva usalduse puudumine justiitsüsteemi vastu õhustab riigivõimu kui terviku usaldust ühelt poolt, hakkab teisalt teatud punktis pärssima ka majandusreformide edukat jätkamist ning kolmandaks raskendab Gruusia võimalikku liitumist nii NATO kui Euroopa Liiduga.

- **Parandada siseriikliku kommunikatsiooni ning suhtlust välispartneritega**

Arvestades, mil määral novembrikriisi vallandajateks olid erinevad kommunikatsioonivahed ja -puudused, tasuks Gruusial heita kriitiline pilk oma kommunikatsioonipoliitikatele väga mitmel rindel. Valitsus peab oma eesmärgid ja tegevusi selgitama süsteemselt, tasakaalukalt, õigeaegselt ja objektiivselt ning vältima samal ajal poliitilise opositsiooni stigmatiseerimist välisjõudude agentide ja/või võimalike riigireeturitena juhul, kui puuduvad absoluutselt selged ja ühesed tõendid. Kui sellised tõendid eksisteerivad, tuleb need avalikkusele esitada maksimaalses võimalikus ulatuses faktide, mitte süüdistuste vormis, koheldes seejuures kõiki meediakanaleid võrdselt ja kedagi eelistamata. Eraldi tuleks kaaluda senisest palju tõsisemat majandusreformide olemuse ja sihtide selgitamist rahvale.

Parandamist vajab kommunikatsioon ka välisriikidega. Gruusia peaks püüdma vähemalt võtmepealinnadesse Ameerikas ja Euroopas saata end esindama säravaid diplomaate, kes suudaksid Gruusias toimuvat pidevalt ning koherentselt selgitada, sest Lääne Gruusia-tundmine ja -mõistmine jätab tugevalt soovida.

⁷ Watchdog Debates on TV Reporting – Civil Georgia, 22.12.2007. Kättesaadav internetis aadressil <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16645>, vaadatud 04.01.2008.

⁸ Georgian National Voter Study, September 2007.

⁹ Freedom in the World 2008. Georgia.

Samas ei tohi Tbilisi kergekäeliselt mängida argumendiga: „Meie kriiside põhjustaja on Venemaa.” On selge, et Moskva ei soovi Gruusia lähenemist Läänele ning tegutseb selle takistamise nimel nii eriteenistuslike, majanduslike kui poliitiliste vahenditega. Pidev „Vene kaardi“ kasutamine õõnestab aga Gruusia enese usutavust ning hakkab ajapikku erodeerima valmisolekut võimalikele Moskva mahitusel toimunud intsidentidele tähelepanu pöörata. Kui Moskvat siiski konkreetsetes sammudes süüdistada, peavad olema käepärast kaalukad tõendid oma väidete tõestamiseks ning need tuleb käiku lasta kohe, mitte nädalatepikkuse ootamise järel. Vaid selline käitumine tagab, et Moskva, kui ta süüdi on, Lääne avalikkuse ja poliitikaringkondade silmis süüdi ka jääb. Tõenditega viivitamine ning faktide asemel süüdistuste esitamine toob Gruusiale kasu asemel kahju.

LÄÄS JA RAHVUSVAHELISED ORGANISATSIIONID

• Tasakaalustatud ja objektiivne suhtumine Gruusiasse

Alates 2003. aasta rooside revolutsioonist on Lääne suhtumine Gruusiasse ja selle valitsusse olnud paljuski tasakaalustamatu. Kui alguses muutus stambiks käsitlus Gruusiast kui demokraatia eduloost ning objektiivne kriitika jäi tagaplaanile, siis novembriksi eel, ajal ja järel vahetus see käsitlusega Gruusiast kui demokraatiateelt eksinust ning tähelepanuta jäeti vahepeal tehtud edusammud ja ametliku Tbilisi motiivid ning selgitused.

Selline suhtumine ei ole ei praktiline, aus ega õiglane.

Lääs peab Tbilisile üheseltmõistetavalt, kuid tasakaalukalt ja konstruktiivselt ütleva, et tema toetus Gruusiale ei ole küll oma iseloomult tingimusteta, kuid demokraatlike reformide jätkudes ajas püsiv ja garanteeritud. Samas peab olema selge, et see toetus kuulub eelkõige demokraatlikele protsessidele ja institutsioonide rajamisele, mitte aga mõnele konkreetsetele isikule või meeskonnale.

• Pakkuda Tbilisile konkreetsete teetähiste, mõõdetavate kriteeriumite, selgete eesmärkide ning lõppstaatusega tegevusplaani

Gruusia novembriksi ühe tagamaana võib näha ka riigi institutsioonide ebaühtlast arengutaset ja koordineerimatust: uuendusi on küll tehtud, ent sageli üksikute ametkondade sees, mistõttu riik ühtse mehhanismina vajalikult hästi toimida ei suuda. Probleeme on ka suurte struktuursete, võimude lahusust puudutavate küsimustega – kohtuvõimu sõltuvus täitevvõimust on siin vaid üks, kuigi tähtsaim näide.

Lääs peaks tulevikus mõtlema, kuidas oleks võimalik Gruusiat neist koordineerimisprobleemidest välja aidata ning kuidas selle saavutamiseks Lääne erinevate riikide ja/või institutsioonide koostööd kõige efektiivsemalt kombineerida. Ida-Euroopa kogemus näitab, et süsteemse reformiprotsessi parim mentor on olnud Euroopa Liit kohustuste kaudu, mida ta oma aplikantriikidele seadis.

On ebarealistlik, et EL Gruusia lähitulevikus aplikantriigiks kuulutaks, samuti ei ole kindel, kas Euroopa Liidu *acquis* ülevõtmine oleks Gruusia seisundis ja arengustaadiumis riigi jaoks kõige mõistlikum arengutee.

USA seevastu on Gruusia edusse juba praegu panustanud palju poliitilist kapitali ja energiat, ning novembriksi tekitatud pettumustest ülesaanuna võib panustamist jätkata. Samas pole USA ei mehhanisme, kogemust ega kapatsiteeti, et olla reformiprotsessile selline mentor, nagu Euroopa Komisjon on olnud ELi aplikantriikidele.

Siit johtuvalt võiks tulevikus olla mõistlik püüda Gruusia – ja miks mitte teistegi riikide hüvanguks mingil viisil ühendada ELi mentorioskused ja USA pühendumus. Meenutamistvääri skeem on siinkohal harta, mille USA 1998. aastal sõlmis NATO esimesest laienemisringist välja jäänud ja oma julgeoleku pärast muresevate Balti riikidega. Spekuleerides: kui USA sõlmiks Gruusiaga harta, milles kinnitaks oma pühendumust Gruusia julgeolekule tingimusel, et Gruusia jätkab riigi reformimist plaani järgi, mille on välja töötanud ja mille täitmist järgib EL, siis selline asjade korraldus võiks olla Gruusiale atraktiivne ning praktiliselt väga suureks abiks. Lisaks annaks see suure positiivse impulsi transatlantilistele suhetele.

Samas on Ida-Euroopa riikide reformimisel EL-i mõju olnud sedavõrd efektiivne ja positiivne reformiprotsessi lõpus terendanud selge stiimul – eurolliidu liikmelisuse tõttu. Oma iseloomult sama selge stiimul tuleks välja pakkuda ka Tbilisile.

- **Lääs peab hakkama käsitlema Gruusia julgeolekut kui väärtust iseeneses, mitte kui mängukaarti suhetes Venemaaga**

Läänel tuleb endale teadvustada, et Gruusia julgeolek ja demokraatlik areng on Lääne huvides. Et Gruusia julgeolekule kaasa aidata, tuleb aga Läänel kõigepealt korrigeerida oma mõtlemist – tuleb hakata mõtlema Gruusia julgeolekust kui Gruusia julgeolekust, loobudes selle küsimuse käsitlemisest läbi Venemaa prisma, ükskõik, kas prismaks juhtub olema hirm Moskva reaktsiooni ees või vastupidi – soov Gruusiat toetada, et seeläbi Moskvat haavata. Siiani on Lääs panustanud Gruusia julgeolekusse süsteemilt ja kartlikult. On iseloomulik, et Euroopa Liit – või vähemalt mõned tema liikmesriigid – näevad ka kõige süütumaid Gruusia julgeoleku tagamisele suunatud samme kui potentsiaalselt Moskvat ärritavaid ning seetõttu blokeerivad need juba eos. USA-d hirm sedavõrd ei pärsi, temal aga puudub aeg ja energia süsteemselt Gruusiale pühenduda.

- **Tuleb tugevdada Gruusia turvatunnet**

On ilmne, et novembri kriisi üks võimaldajaid ning selle kriisi ebameeldivimate aspektide kaudne põhjustaja on Gruusia poolt tajutav krooniline turvatunde puudumine ning sellest tekkinud hirmud ja „kaevikumentaliit.“ Alates rooside revolutsioonist 2003. aastal tunnetab Gruusia pidevat ja suurenevat ohtu Venemaa poolt, Abhaasia ja Lõuna-Osseetia lahendamata konfliktid ainult süvendavad seda.

Gruusia hirmudel on olemas objektiivsed põhjused: 2007. aastal ründasid „tundmatud“ helikopterid ja lennukid korduvalt objekte Gruusia keskvalitsuse kontrolli all oleval territooriumil, Vene valitsus relvastab ja õpetab välja Abhaasia ja Lõuna-Osseetia separatistide relvajõude ning paigutas 2007. aasta septembris Abhaasiasse ja Lõuna-Osseetiasse rahuvalvajate egiidi all tšetšeenidest koosnevad sõjaväeluure eriuksused.

Gruusia eliidi hirm ja „kaevikumentaliit“ ei ole aga pinnas, millelt võrsuksid tasakaalukad ja informeeritud poliitilised otsused. Kui erakorralise seisukorra väljakuulutamise ning Imedi telekanali eestriist eemaldamine võisid olla ülereageeringud, siis nende põhjustajaks oli valitsuse siiras hirm ja mure sündmuste arengu pärast. Seega, Gruusia demokraatliku arengu soodustamise parim viis on suurendada Gruusia julgeolekut.

Konkreetsetest sammudest on suurepäraseks näiteks Gruusia radaripildi integreerimine NATO õhuseiresüsteemi, mis tõenäoliselt välistaks juba eos mitmed segased intsidendid. Teiste sarnaste ühistegevuste rakendamine Tbilisi ja alliansi vahel saaks olla ainult teretulnud.

Arvestades olukorra kiiret pingestumist Abhaasias, oleks väga palju abi sellest, kui Lääs taastaks oma tõsise vahendajarolli sealses konfliktis. Abhaasia tülküsimuse reguleerimiseks on loodud mitu läbirääkimismehhanismi, ent tänaseks on ka algselt Lääne osalusel toimunud niinimetatud Genfi protsess muutunud Moskva poolt domineeritavaks, mis omakorda on toonud kaasa Tbilisi mõistetavad reservatsioonid ning päädinud läbirääkimiste paralüüsimisega. Poliitilise tahte olemasolu korral ei ole mingit põhjust, miks Lääs ei võiks pakkuda ennast vahendajaks Tbilisi ja Suhhumi vahel, Moskvat sellest küll informeerides, ent mitte Moskvat luba küsides.

Oluline on ka, et ühelt poolt Gruusiat, teiselt poolt Venemaad, Abhaasiat või Lõuna-Osseetiat puudutatavate relvastatud intsidentide juhtudes oleks Lääs valmis operatiivselt ja koheselt saatma kohale oma eksperte ja vaatlejaid ning olema arbiiter, kes sõnastab objektiivse hinnangu toimunule. Kui on ette teada, et kõik sedalaadi juhtumid saavad uuritud ning tõde välja selgitatud, siis intsidentide korraldajate tegutsemishuvi tõenäoliselt väheneb, potentsiaalsete kannatajate turvatunne aga suureneb.

Veel üheks täiendavaks võimaluseks konfliktitsoonides pideva, intsidentide toimumise tõenäosust vähendava kohaloleku saavutamiseks võiks olla Abhaasia (Kodori oru piirkond) ja Lõuna-Osseetia konfliktikolletesse NATO reservohvitseridest koosnevate püsivate vaatlusmeeskondade paigutamine.